

FRIA ORDET **ÅK9**

ARBETSBLAD MED QUIZ

SYFTE

Hur är det att jobba som journalist i ett land där pressfriheten inte är självklar? Och hur faktagranskar man allvarliga och plötsliga händelser för att snabbt kunna sprida korrekt information?

Fria ordet åk 9 har fokus på journalistens uppdrag och de utmaningar som det kan innebära. Syftet är att bidra till en starkare förståelse för hur en fri press och demokrati hänger ihop. Målet är att skapa förståelse för den journalistiska metoden och samtidigt förhoppningsvis få eleverna att själva bli sugna på journalistik.

MÅLGRUPP

Fria ordets sändning och arbetsmaterial riktar sig till elever i årskurs 9.

FÖRBEREDELSE INFÖR SÄNDNINGEN

ORD OCH BEGREPP

- journalistik
- reporter
- korrespondent
- nyhet
- källa
- förstahandsinformation
- rykte
- fri press
- statligt styrda medier
- oberoende, opartisk och självständig rapportering

FUINDERA

- Gå igenom begreppen ovan. Slå upp de begrepp som är nya eller främmande.
- Fundera över följande frågeställningar:
  - Vad gör en journalist?
  - Skulle du vilja arbeta som journalist?
  - Varför är journalistik så viktigt i en demokrati?

ARBETA VIDARE EFTER SÄNDNINGEN

QUIZ

De flesta frågorna besvarades i sändningen, men här finns också några allmänna frågor om journalistik. Flera av svarsalternativen kan vara rätt.

1. Vad arbetar en journalist med?
  - A. rapportera om händelser
  - B. undanhålla fakta
  - C. källkolla information
  - D. granska makthavare
  - E. visa olika vinklar och perspektiv
2. Vilket av alternativen är exempel på förstahandsinformation?
  - A. ett reportage
  - B. ett vittne
  - C. en lärobok
3. En fri press är en viktig faktor i en demokrati och i Sverige är detta reglerat i grundlagen. Vad heter de grundlagar som säkerställer att vi får säga och skriva vad vi vill?
  - A. Yttrandefrihetsgrundlagen
  - B. Regeringsformen
  - C. Successionsordningen
  - D. Tryckfrihetsförordningen
4. I sändningen gavs flera exempel på risker inom journalistik. Vilka alternativ är exempel på risker?
  - A. Att befinna sig i farliga områden eller i farliga situationer.
  - B. Att den ansvarige utgivaren anmäler den anställda journalisten.
  - C. Att källor inte säger sanningen.
  - D. Att staten kontrollerar media och därmed vad en journalist kan skriva om.
  - E. Att rykten råkar rapporteras som fakta när det är bråttom.

5. Vad betyder ordet opartisk?
  - A. att enbart skildra den ena partens perspektiv
  - B. att hota om våld
  - C. att inte ta ställning

6. Det finns några undantag till yttrandefriheten i Sverige. Vilka alternativ är exempel på sådana undantag?
  - A. kritik mot andra länders makthavare
  - B. diskriminering
  - C. kritik mot politiker
  - D. hot

7. Vad gör *SVT Verifierar*?
  - A. analyserar bilder
  - B. granskar uppgifter
  - C. sammanfattar stora nyhetshändelser

8. Tilde Lewin arbetar som journalist i Kina. De enda kinesiska medier som hon följer är statligt styrda, officiella medier. Varför då?
  - A. De är de enda som finns på engelska.
  - B. De är de enda som är tillåtna.
  - C. De är de enda som är opartiska.

9. Fouad Youcefi berättar om sitt arbete som korrespondent i USA och om hur den opartiska journalistiken är hotad och ansatt där. Av vilka?
  - A. forskare
  - B. demonstranter
  - C. journalistkollegor
  - D. politiker

10. Fria ordets anordnas av SVT, SR och UR. De är alla delar av public service. Vilka alternativ stämmer in på public service?
  - A. sändningstillståndet beslutas av regeringen
  - B. finansieras genom en public service-avgift på skatten
  - C. finansieras delvis genom reklam
  - D. gör enbart nyhets- och aktualitetsprogram
  - E. programmen ska vara sakliga och opartiska

FRISVARFRÅGOR FRÅN SÄNDNINGEN

11. ”Det är extra svårt att rapportera om ett terrorattentat”, sa Viola i sändningen. Varför är det svårt? Vilka risker finns med det?
12. Journalisten Tilde Lewin pratade om vikten av att kunna språket i det land man rapporterar ifrån, bland annat för att kunna ”läsa mellan raderna”. Vad menade hon med det?
13. Korrespondenten Fouad Youcefi berättade om hur arbetsvillkoren för journalister har förändrats i USA. Vilka exempel gav han på det?
14. Varför brukar korrespondenter vara på uppdrag i ett land under max tre år?
15. Journalisten Tigran Feiler sade att personer ibland inte säger sanningen när man intervjuar dem. Varför då?
16. Tigran berättade också att det kan vara farligt att vara journalist i vissa områden, eftersom man kan bli hotad. Vilka konsekvenser kan detta få?
17. I sändningen ställdes frågan om vilka av de här fyra intervjuade som är mest trovärdiga.

En reporter intervjuar journalisten Mats Knutsson, som gör en analys om Nato.

En reporter intervjuar unga på Drottninggatan efter attacken.

En reporter intervjuar en oberoende forskare om skärmtid.

En reporter intervjuar en företrädare för en branschorganisation samt en bloggare om Black Friday.

- a. Hur kan man tänka om de olika källornas trovärdighet? Vad sade Viola i sändningen?
- b. Hur svarade ni i klassen? Stämde det med Violas svar?

DISKUSSIONSFRÅGOR

18. Vad innebär oberoende och självständig journalistik?
19. En fri press är en förutsättning för en demokrati. Varför är det så?
20. Vad är skillnaden mellan en journalists och en influencers uppdrag och arbete?
21. Vad tror du det kan leda till om journalister inte skulle granska olika krig och konflikter?
22. Hur kan statskontrollerade medier påverka människors verklighetsuppfattning och förståelse för omvärlden?

FÖRDJUPINGSUPPGIFT – PRESSFRIHETEN I VÄRLDEN

Bakgrund

Att vara journalist har olika utmaningar på olika platser i världen. *Reportrar utan gränser* är en ideell organisation som arbetar med yttrandefrihetsfrågor. De granskar hur lätt eller svårt det är att arbeta fritt som journalist. Alla länder är indelade i kategorier, ett pressfrihetsindex, beroende på hur situationen är där – *bra, tillfredsställande, problematisk, allvarlig* och *mycket allvarlig situation*.

Arbetsgång

- Arbeta tre och tre.
- Gå in på Reportrar utan gränser (*Reporters without borders - RSF*) och titta på kartan som finns på första sidan över press- och yttrandefriheten i världen.
- Varje grupp väljer ett land och svarar på:
  - Hur rankas landet i pressfrihetsindexet, och vad innebär den rankningen?
  - Vilka utmaningar och möjligheter har journalister i det här landet?
  - Finns det exempel på specifika incidenter där journalister har blivit trakasserade, hotade eller fängslade?
  - Vilka lagar eller statliga åtgärder påverkar pressfriheten i landet? Finns det statligt kontrollerade medier?
  - Hur påverkar journalisternas situation medborgarnas möjlighet att få tillförlitlig information?
- Skapa en visuell presentation om pressfriheten i landet. Det kan vara en poster, en ppt eller ett digitalt kollage.
- Varje grupp presenterar sitt arbete inför den övriga klassen.
- Samtala i helklass utifrån följande punkter:
  - Vilka är de gemensamma nämnarna mellan länder med låg pressfrihet?
  - Vilka är de gemensamma nämnarna mellan länder med hög pressfrihet?
  - Vilka konsekvenser får situationen för press och journalister för samhället och medborgarna i landet?
- Skriv en exit ticket, alltså en kort reflektion, på ett papper: *Vad är det viktigaste du har lärt dig idag?*

KOPPLINGAR TILL LGR22

Samhällskunskap, åk 7–9

Information och kommunikation

- Hur media produceras, distribueras och konsumeras samt vilka möjligheter och svårigheter det kan innebära för mediernas roll i ett demokratiskt samhälle.
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Granskning av samhällsfrågor

- Lokala, nationella och globala samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
- Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

FACIT

1. A, C, D, E
2. B
3. A, D
4. A, C, D, E
5. C
6. B, D
7. A, B
8. B
9. B, C, D
10. A, B, D, E
11. Att undvika rykten, att väga mellan viktig information och att skapa panik, att rapportera så snabbt men ändå korrekt som möjligt.
12. Att förstå vad någon menar även om personen säger något annat eller är ironisk. Att kunna tolka och förstå landets kultur.
13. Media blir mer polariserad, hot och hat ökar, folk litar inte på media och anklagar den för att vara "fake news".
14. För att man kan bli "hemmablind", alltså förlorar blicken utifrån.
15. De kan vara skrämde, hotade eller kriminella själva.
16. Att det inte finns någon insyn och staten och myndigheter tappar kontrollen.
17. När journalisten Mats Knutsson blir intervjuad i Aktuellt så är han inte någon riktig källa. Han refererar till andra källor. Folk på Drottninggatan kan vara i chock och kan kanske ha sett och hört fel. En forskare som uttalar sig i sitt ämne är en källa, men man kan alltid även kolla med andra forskare. Det finns risk att den som uttalar sig har egna intressen i rapporteringen, kanske ett företag som vill tjäna pengar.

Upphovsrätten till innehållet i det här arbetsbladet tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Arbetsbladet får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När arbetsbladet eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iaktas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av arbetsbladet och dela ut till elever, tillhandahålla det digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en presentation. Viktigt att tänka på när du använder arbetsbladet är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om arbetsbladet kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i arbetsbladet).